

Στην συζήτηση μετά την υπέροχη εκδήλωση για τη βλάχικη έκδοση του «Μικρού πρίγκιπα», ο ηθοποιός Κωνσταντίνος Θεμελής μας εκμυστηρεύτηκε κάτι που με οδήγησε για άλλη μια φορά στους συλλογισμούς που χρόνια τώρα με ταλανίζουν και με εμπνέουν: Μας μίλησε για το ξαφνικό «ξύπνημα» της βλάχικης γλώσσας μέσα του, για την απρόοπτη δυνατή επιθυμία να ξαναθυμηθεί και να μιλήσει τη γλώσσα των παιδικών του χρόνων κατά τη διάρκεια ενός περιπάτου στην Ισπανία. Ένας απλός, σύντομος, καθημερινός διάλογος στα ισπανικά ανάμεσα σε δυο φίλες του έφτασε για να του προκαλέσει τον γλυκό πόνο της νοσταλγίας, που συνήθως συνιστά την απαρχή της καλλιτεχνικής δημιουργίας, και τον οδήγησε στην στοχευμένη επανά-κτηση της γλώσσας της μητέρας του, των νανουρισμάτων, των καθημερινών συζητήσεων στην ιδιωτικότητα και στη ζεστασιά της πρώτης οικογένειας. Μιας γλώσσας που «έξω» από το σπίτι δεν έπρεπε να μιλιέται. Έτσι το θέλαν οι καιροί (και αν εξαρτιόταν από τις αναχρονιστικές αντιλήψεις συγκεκριμένων ανθρώπων έτσι θα ήταν και σήμερα), οι επικίνδυνοι και περιοριστικοί για κάθε είδους «διαφορετικότητα» καιροί. Το ξύπνημα μιας γλώσσας, η επανάκτησή της, είναι μια συναρπαστική ιστορία που έχει πάντα να κάνει με το υποσυνείδητο, το κομμάτι αυτό του εαυτού μας που δεν αποδέχεται εύκολα απαγορεύσεις, περιορισμούς, αποσιωπήσεις. Έτσι, άξαφνα, μια Θεσσαλονικιά γιαγιά φίλων που χρόνια έκρυβε μέσα της το «αμαρτωλό μυστικό» της αγαπημένης γλώσσας των παιδικών της χρόνων, ξυπνώντας από το κώμα που την είχε ρίξει ένα απρόοπτο εγκεφαλικό επεισόδιο, μιλούσε και καταλάβαινε μόνο τη σλάβικη ντοπιολαλιά του δυτικομακεδονικού χωριού της. Το υποσυνείδητό της, ο πόνος της καταπίεσης χρόνων, είχαν με αφορμή το εγκεφαλικό επεισόδιο, σβήσει από μέσα της τα ελληνικά. Έτσι, έχοντας εγκαταλείψει στα γεράματα πια την ανάγκη της «κοινωνικής αναρρίχησης», την ντροπή που της προκαλούσε η περιφρόνηση των ανόητων συμπολιτών της, γι' αυτήν, την «Σλάβια χωριάτιστα», το υποσυνείδητό της επαναστάτησε και επιβλήθηκε. Γλώσσα της ήταν τα «ντόπικα», τα «μακεδόνικα», για κάποιους τα «βουλγάρικα», και όποιος δεν την καταλάβαινε, ας έλυνε το πρόβλημά του μόνος του. Κάτι παρόμοιο συνέβη και με την δική μου τη γιαγιά από την Εύβοια, που ποτέ δεν την είχαμε ακούσει να μιλά στη δική της γλώσσα των παιδικών χρόνων. Κι όμως μια μέρα, μόνη με τη μικρή δισέγγονή της, καθισμένη δίπλα στο τραπέζι της κουζίνας, σίγουρη πως δεν την άκουγε κανένας (εγώ είχα πετρώσει στην πόρτα και δεν τολμούσα να της πω πως ήμουν εκεί), άρχισε να τραγουδά χτυπώντας ρυθμικά τις παλάμες ένα αρβανίτικο παιδικό τραγουδάκι, συνοδεύοντας την τρίχρονη μικρούλα σε έναν πρώτο, διστακτικό αρβανίτικο χορό. Η γιαγιά μου, η Αλεξάνδρα, αυθόρμητα, τη στιγμή της μεγάλης συγκίνησης και του ενθουσιασμού είχε ανακαλέσει τα σβησμένα λόγια, τη γλώσσα που ποτέ στην Αθήνα των εμπορικών κύκλων όπου σύχναζε με τον Πελοποννήσιο παλπού δεν θα γινόταν αποδεκτή. Έτσι ήταν και έτσι είναι: Η γλώσσα που στιγμάτιζε τον ομιλητή της ως «φτωχό», «χωριάτη», «ξένο», κλειδωνόταν γερά στο πίσω μέρος της καρδιάς, σε κρυφά σεντούκια, σεντούκια για θησαυρούς θαμμένους και ενίοτε ξεχασμένους. Και έφτανε μια μικρή σεισμική δόνηση, μια ξαφνική στροφή του βίου, ένα συναισθηματικό ξέσπασμα για να ανοίξει το σεντούκι και να ξεχυθεί από μέσα όλη η ομορφιά και η τρυφερότητα των παιδικών χρόνων. Δεν ξέρω αν από κει που βρίσκεται θα θυμώνει μαζί μου ή αν στο μεταξύ θα είναι ελεύθερη να γυρνά όποτε θέλει στο πανέμορφο χωριουδάκι πάνω από την άγρια θάλασσα του Κάβο ντ' Όρο και να τραγουδά, πιο ανάλαφρη πια και από τους άγριους ανέμους των απάτητων βουνών της, στη γλώσσα που πρωτομίλησε. Περήφανη. Και ελεύθερη. Επιτέλους. Επί – τέλους.

Έτσι κατάλαβα και τον Κωνσταντίνο Θεμελή την ώρα που απάγγελλε το πρώτο κεφάλαιο του «Μικρού Πρίγκιπα» στα βλάχικα, συνεπαίρνοντάς μας με την υπέροχη μελωδία αυτής της ξεχωριστής γλώσσας: Ελεύθερο, αλλά και προπάντων περήφανο. Ενθουσιώδη. Και με το δίκιο του – τα βλάχικα, μια μελωδική λατινογενής γλώσσα που μιλιούνται και θα μιλιούνται, τραγουδιούνται και θα τραγουδιούνται από πολύ κόσμο στην Ελλάδα, ακούγονται πολύ όμορφα. Πραγματικά όμορφα. Και είναι μεγάλη η προσφορά ανθρώπων σαν τον Κωνσταντίνο, αλλά και σαν τον Θοδωρή τον Καλ και «το Μαράκι» του, την αγαπημένη του βλάχα γυναίκα που αποφάσισαν και μας παρέσυραν σε αυτή την εμπειρία.

Μετά από χρόνια ενασχόλησης με παρόμοια θέματα, μετά από μια πικρή ερευνητική και ακαδημαϊκή πείρα στην παράξενη αυτή χώρα που λέγεται Ελλάδα που όλο και περισσότερο, τώρα με την κρίση, αναδιπλώνεται με τρόπο αυτιστικό στο πληκτικό ψέμα του «ένα έθνος, μια γλώσσα, ένας πολιτισμός», μπορώ να απαντήσω σε όποιους πίσω από πρωτοβουλίες σαν κι αυτήν προειδοποιούν περί «αντεθνικών συνωμοσιών» (κάτι που έγινε ήδη ΚΑΙ για την εκδήλωση για την οποία μιλάμε), με τα λόγια της αλεπούς στον «Μικρό Πρίγκιπα»: «Είναι πολύ απλό: δεν βλέπει κανείς πολύ καλά παρά μονάχα με την καρδιά. Ό,τι είναι σημαντικό, δεν το βλέπουν τα μάτια.»

Αλεξάνδρα Ιωαννίδου